

Съвременни принципи и подходи към обучението по история

Станка Георгиева

The modern codes of behavior and the approaches to the learning in the history. The authors researches the following codes of behavior and the activity approaches, the communicative, the times, the function, the interactivities, the visibility, the multi civilization, the construction.

Key words: the principle, the approach to

ВЪВЕДЕНИЕ

Модерната индустриална епоха, настъпила след Втората световна война, се сменя в края на XX и началото на XXI век с постмодерната епоха, за която е характерно бързото развитие на информационните технологии. Забелязва се революционно сливане на компютърните технологии със средствата за масова комуникация. Това поставя нови връзки и отношения между ученикът и учителят /субект-среда - субектност/. Ученикът е поставен в качеството си на откривател, а учителят на негов ръководител-консултант. Създава се нов речник от понятия, описващи образователната система, като: информация-информационни технологии в образованието, модел на пълно усвояване, игров модел, модел на учебна дискусия, иновационни модели, комуникация, глобализация, футурология, синергетика, синектика, инвентика, функционалност, ситуация, визуализация, игрови системи, реална виртуалност, виртуална реалност и др. Технологиизирането на педагогическия процес се регулира от дидактическите принципи, което от своя страна води до усъвършенстване на педагогическата теория и практика.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Емилия Евгениева [1] създава технологична схема на учебния процес и на регулиращите го основни дидактически принципи. Според нея на ученика съответства принципът на поведенческата йерархия, на учебното съдържание - оперативните единици, на учебните методи - ситуативността или структурността на задачите, на резултата - рефлексивността.

Проф. Любомир Георгиев [2] извежда следните принципи на образованието в информационното общество: човеколюбие, субектност, дискретност, удовлетвореност.

Росица Симеонова [3] разглежда съвременните принципи за оценка на учителския труд в САЩ: системност, компетентност, почтеност, уважение, отговорност, коректност, актуалност, креативност, полезност.

Ганка Косекова [4] към утвърдените се класически принципи на обучението: нагледност, съзнателност, достъпност, трайно овладяване на знанията, индивидуален подход и др., прибавя и следните съвременни принципи: актино мотивирано обучение, конструктивизъм, творчество.

Людмила Кирова [5] смята, че постмодерното обучение се ръководи от принципите: учене чрез правене, неделимост на производство и комуникация, функционалност, интерактивност, индивидуалност и творчество, визуална култура, синкретизъм, мултикултурализъм, космополитизъм.

Ценни мисли за съвременните принципи изказват Росица Пенкова [6] и Пламен Радев [7].

Опирайки се на посочената литература и лични наблюдения върху учебния процес по история, можем да проследим утвърждаването като тенденции на редица "нови" принципи на организация и провеждане на обучението по история. Тези принципи генерират в себе си определени акценти или страни от т.н. "стари"

принципи, но в хода на функционирането на процеса на обучението тези страни стават доминиращи, което придава нов облик на организацията, провеждането и отчитането на учебния процес. Ако съвременният учител се прави, че не забелязва тези нови теоретични основи и изградените върху тях педагогически практики, то неговата дейност ще бъде демодирана и неадекватна на съвременното постмодерно мислене и практическо действие на контакт с учениците в училището на XXI век.

Съвременни принципи и подходи към обучението по история

Новите принципи и подходи на обучение са:

1. **Дейностен подход или "учене чрез правене".** Този подход е залегнал в учебните програми по история /т.5/. Там се посочва къде биха могли да бъдат заведени учениците - в библиотека, в музей и т.н. и съответно как да работят с книги, статии, документи и други материали. В т. 2 и 3 се посочват окончателните резултати, постигнати чрез различните дейности на "правене": познава, разпознава, открива, посочва, определя, описва, представя, установява, разбира, обяснява, сравнява, разграничава, различава, отграничава, идентифицира, оценява, прави характеристика, извлича, съставя, подрежда, попълва, употребява и др. Това се постига изключително чрез действие "четене и писане". Затова учителят поставя в "активна" позиция - да наблюдава, да сравнява, да анализира, да оценява, да описва и т.н. , за да достигне сам или с помощта на учителя до научното знание, т.е. да премине по пътя на учения историк, макар и по съкратен път, с учебни методи. Знанието като резултат може да се изрази в разработването на таблици, схеми, доклади, описания, участие в дебат и т.н.

Този подход се родее с принципа активност и е своеобразно извеждане и поставяне на същия на първо място в организацията и провеждането на учебния процес по история.

2. **Екипност/Сътрудничество/Групиране.** Принципът на екипността или работата по групи се утвърждава все по-трайно в обучението по история. Модерността на този принцип се извежда от необходимостта по-рационално да се ръководи познавателната дейност на учениците и непрекъснато да се повишава интереса към историята и отговорността на всеки да се научи да открива, опознава и оценява историческите факти, историческите личности и историческите явления. В основата на този принцип лежи и идеята за колективност, за взаимопомощ, за толерантност, за отговорност, за личен принос на всеки в групата.

3. **Комуникативност/Диалогичност/.** Постмодерността предполага и изисква обучението като процес, като дейност, която почива на комуникативността. На диалога между учител и ученици, и на диалога между отделните ученици и между учениците и учителя, на диалога със света чрез средствата за масова комуникация - интернет, телефон, радио, книги, списания и др.Този принцип се фокусира в използването на диалогични методи: беседа, дискусия и др. Той изисква изучаването, развитието и усъвършенстването на родния език и езиците на Европейската общност/английски език/ и тяхното успешно практическо използване за комуникатиране/писмено и говоримо/.

4. **Функционалност.** Учебният процес по история е двустранен процес- преподаване и учене, които страни се проявяват едновременно, в синхрон. Този принцип изисква всички функции на този процес и техните страни, съставки, да се проявяват в пълна мяра. Този процес е винаги отворен и надстроечен. Затова учителят е този, който управлява, ръководи този процес, който е насочен към ученика и има образователни, възпитателни и развиващи функции. Ролята на ученика е променена в двустранността. Той се превръща в сътрудник, участник, партньор на учителя.. В познавателен аспект процесът на учене включва: знания, разбиране, приложение, анализ, синтез, оценка. Във възпитателен, афективен

аспект, той включва: присъствие, желание и удовлетворение, организиране и разбиране на ценностите и др. В развиващ аспект: формиране на интелектуални и практически качества, учения, компетенции. Задължително е тези основни функции на ученето и преподаването да се проявяват, да се организират, да се ръководят и да се отчитат, като контролът и оценяването трябва да въде вътрешно, външно и самоотценъчно.

5. Интерактивност. Терминът интерективност има няколко превода на български език

и означава шумност, активност, масовост. Самият принцип се реализира чрез използване на т.н. "активни" методи и форми на обучение, като мозъчната атака/брейнсторминг/, синектиката, дискусиата, работата по проект, викторини, конференции, семинарни упражнения, интернет и др. Приложим е както при по-малките ученици, така и в по-горните класове, защото се дава възможност за масово участие, за творчество, за интерактивност, за спонтанност, за не стандартни решения за задачи и проблеми, за личностна изява и др. Възпитава състезателност, колективистичност, толерантност, критичност. Развива мисленето, волята, положителните емоции. Укрепва интереса към знанията за миналото и практическото им използване за решаване проблемите на настоящето и бъдещето.

6. Визуалност. Този принцип се родее с принципа нагледност, който в най-общ план

изисква създаване на ярки зрителни усещания, възприятия, представи и изграждане върху тях на трайни понятия, съждения и умозаклучения. Повече от ясно е, че нагледността в обучението по история е почти винаги опосредствена и учителят е задължен да изгражда такива абстрактни образи, които в максимална степен да се приближават до историческата реалност, използвайки историческата карта, картини, илюстрации и др. Но когато говорим за модернизация на този принцип в новата историческа епоха имаме предвид, че учителят по история е задължен да изгражда визуална култура за обектите останали от миналото: Мадарски конник, Крумов дворец, Кръгла църква, Боянски стенописи и др. Ученикът трябва не само да ги е видял и да може да ги опише, но и практически да може да ги пресъздаде като рисунка, портфолио, макет, постер и др. Останали от древността тези паметници на културно-историческото ни наследство трябва да се пазят и пропагандират, като част от нашето минало, което трябва да се онаследи от потомците. Методи и форми като екскурзията, работа с контурни карти и план-карти, експедиции, кръжоци и др. дават възможност за по-пълно опознаване на историческата реалност.

7. Мултикултурализъм. Този принцип се съдържа в предходния. Изграждането на визуална култура е свързано не само със славяно-българската цивилизация, но и с историята и цивилизацията на по-близки и по-далечни страни и народи - гръцка, египетска, арабска и т.н. цивилизации, а така също и с битовата култура на отделни етнически, религиозни, народностни и др. групи: гагаузи, шопи, добруджанци, мохамедани, католици и т.н. Учебниците трябва да познават техните основни културни постижения в световната културна съкровищница и техните основни личности-носители. В глобализиращият се свят ще се запазят и ще се ползват от всички хора върховите постижения на една или друга нация, което ще сближава все повече хората в едно световно семейство. Минало, музика, песни, танци и игри, кулинарни специалитети, шедеврови на изобразителното изкуство и архитектура, постижения в областта на науката и техниката, литературата и медицината - всичко това няма да бъде тайна за съвременния човек. Това ще се научи от ученика в часовете по история.

8. Конструктивизъм. Този принцип, както и всички останали, търпи уточнение на фразата. Той се явява и като системно-структурен подход, синергетичен подход, синкретизъм и др. в зависимост от това на коя вътрешна негова съставка се

акцентираща - дали на частите или на обединеното цяло. Но както всички посочени по-горе признаци и подходи, конструктивизмът пронизва всички страни-съставки на процеса на обучение: учебен план, учебни програми, учебници и учебно съдържание, организационни форми и методи за провеждане на учебния процес, процесът на подготовка, реализация и усъвършенстване на учителските кадри по история и др. Конструктивизмът изисква съчетаване на традицията с новаторството, единство на материалното и духовното. Разглеждане на историята и човека като единство от движение и промени на социалните форми и тяхната конкретност. Конструктивизмът изисква вземане на конкретни, реални, практически решения, които да са в унисон с променящия се свят. Затова сравняването с другите, отчитането на държавните образователни изисквания, раздробяването и вглеждането във всеки детайл от дейността на ученика и учителя и тяхното отработване с най-съвременни средства, е същностна страна на учебния процес по история през XXI век, т.е. практичността.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Съвременните принципи и подходи в обучението по история отразяват съвременните връзки и отношения в структурата на учебния процес. Те генерират най-доброто от класиката и утвърждават съвременната модерност и динамичност. Те са условие и гаранции за модерно училище.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Евгениева, Е. Техническа схема и дидактически принципи. - Педагогика, 2003, №9, с. 11-28.

[2] Георгиев, Л. Принципи на педагогическа дейност. - Педагогика, 2003, №8, с. 3-16.

[3] Симеонова, Р. За оценяване на учителите в САЩ. - Педагогика, 2002, №8, с. 4-102.

Косекова, Г. [http://: www. mu-sofia.bg](http://www.mu-sofia.bg)

[4] Кирова, Л. Обучение според принципите на постмодерното мислене. - [http://: www. liternet.bg](http://www.liternet.bg)

[5] Пейкова, Р. [http://: www. liternet.bg](http://www.liternet.bg), 24. 07. 2007, №7.

[6] Радев, П. Педагогика. Пловдив, 2007.

За контакти

Д-р Станка Н. Георгиева, гр. Силистра 7500, ул. Янко Тодоров 32, вх.1, ап.1, тел. 086/83-30-49, Email: georgievi_3@abv.bg

Докладът е рецензиран